

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра технології виробництва і переробки продукції тваринництва
та кінології

«Затверджую»

 Завідувач кафедри
(Павленко Ю.М.)
« _ » _____ 2020 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ (СИЛАБУС)

ОК 9. Теорія дресури та спеціальне собаківництво із застосуванням іноземної мови за професійним спрямуванням

Спеціальність: 204 Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва

Освітня програма: Кінологія

Освітній ступень: магістр

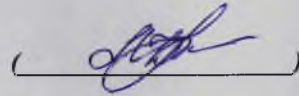
Факультет: біолого-технологічний

2020 – 2021 навчальний рік

Робоча програма з дисципліни «Теорія дресури та спеціальне собаківництво із застосуванням іноземної мови за професійним спрямуванням» для студентів за спеціальністю 204 Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва.

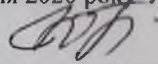
Розробник:

канд. с.-г. наук, ст. викладач Була Л.В.

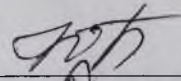

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри ТВіППТ та кінології.

Протокол від "01" червня 2020 року № 10

Завідувач кафедри (Павленко Ю.М.)

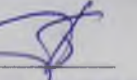
Погоджено:

Гарант освітньої програми (Павленко Ю.М.)

Декан факультету (Опара В.О.)
на якому викладається дисципліна

Декан факультету (Опара В.О.)
до якого належить кафедра

Методист відділу якості освіти,
ліцензування та акредитації

Зареєстровано в електронній базі: дата: 11.06 2020 р.

© СНАУ, 2020 рік

©Була Л.В., 2020 рік

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 10	Галузь знань: (шифр і назва) – 20 <i>Аграрні науки та продовольство</i>	<i>Нормативна</i>	
Модулів – 5	Спеціальність: 204 Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва	Рік підготовки:	
Змістових модулів: 16		2020-2021-й	
Індивідуальне науково-дослідне завдання: -		Курс	
Загальна кількість годин - 300		1/2	1
		Семестр	
		2/3	1
		Лекції	
		60 год.	12 год.
		Практичні, семінарські	
		-	12 год.
		Лабораторні	
		60 год.	-
		Самостійна робота	
		180 год.	276 год.
		Індивідуальні завдання:	
		_____ год.	
		Вид контролю:	
		залік/екзамен	екзамен
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 7 самостійної роботи студента - 7	Освітній ступінь: магістр		

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить (%):

для денної форми навчання – 86,3/92,8 (120/180)

для заочної форми навчання – 13,3 /95,6 (22/276)

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: опанування студентом навичок з методології дресирування собак, їх відбору на придатність до певних напрямків використання; засвоєння спеціальної англійської термінології, яка застосовується для характеристики екстер'єру, показників вищої нервової діяльності та поведінкових реакцій собак різних порід; формування здатності практично застосувати базові знання з управління та організації діяльності кінологічних підрозділів державних та приватних структур з урахуванням особливостей використання робочих якостей собак.

Завдання: формування у студента системи знань і навичок з методології дресирування собак, їх відбору на придатність до певних курсів дресирування, формування ґрунтовних знань і практичних умінь з методології та практики використання собак користувальних порід в різних галузях народного господарства; вивчення спеціальної англійської термінології, яка застосовується при експертизі собак за екстер'єром та робочими якостями.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен:

знати: теоретичні основи дресирування собак, методи і прийоми дресирування, техніку безпеки при дресируванні собак, техніку роботи і порядок нарахування балів при експертизі змагань та складанні іспитів з різних видів дресирування. Класифікаційних видів дресирування та призначення користувальних порід собак; основні критерії відбору собак при вирішенні їх службового призначення та методи тестування; методика підготовки собак до використання у різних напрямках, службового, мисливського та спортивного собаківництва; технологію організації кінологічної служби за певним напрямком діяльності. Англійську термінологію, яка застосовується для оцінки екстер'єру та робочих якостей собак.

вміти: володіти підготовчими прийомами дресирування, методами загального і спеціального дресирування собак на рівні інструктора; проводити оцінку поведінкових реакцій та експертизу ступеня дресирування собаки; організовувати та координувати заходи з підготовки собак до службового використання. Організовувати та управляти діяльністю кінологічних підрозділів державних та приватних структур з урахуванням особливостей використання робочих якостей собак. Спілкуватися іноземною мовою за професійним спрямуванням.

Програма навчальної дисципліни

(знаходиться на апробації, протокол засідання кафедри № 10 від 01.06.2020р.)

Змістовий модуль 1. Вступ. Основи теорії дресирування.

Тема 1. Вступ. Зміст та значення дисципліни. Основні етапи розвитку мистецтва дресирування собак. Значення собак у народному господарстві. Техніка безпеки при дресируванні собак.

Тема 2. Подразники, їх застосування щодо дресирування. Аналізатори собак та процес дресирування. Функціональна характеристика аналізаторів собак, їх можливості та особливості. Характеристика і властивості подразників. Методика використання подразників під час дресирування.

Тема 3. Теоретичні основи дресирування собак. Умовні рефлекси та дресирування собак. Фізіологічні передумови пам'яті собак. Види пам'яті. Короткочасна і довгострокова пам'ять. Роль емоційної пам'яті в навчанні тварин. Аналітична і синтетична діяльність нервової системи собаки. Типи вищої нервової діяльності у собак. Методи індивідуальної оцінки типу ВНД тварин та типів поведінкових реакцій. Основні та переважаючі реакції поведінки у собак.

Змістовий модуль 2. Методи, способи та прийоми дресирування собак.

Тема 4. Методи та прийоми дресирування. Основні методи дресирування собак, їх теоретичне обґрунтування та практичне застосування. Способи дресирування. Прийоми дресирування собак (підготовчі, основні, додаткові), їх теоретичне обґрунтування та практичне застосування.

Тема 5. Методика створення навичок у собак. Навички та послідовність їх формування. Стадії та правила утворення навички. Режим роботи с собакою.

Змістовий модуль 3. Умови, що впливають на роботу собак.

Тема 6. Дресирування собак з урахуванням їх індивідуальних особливостей. Дресирування собак з різними типами вищої нервової діяльності та переважаючими реакціями поведінки.

Тема 7. Умови, що впливають на роботу собак. Фізіологічний контроль тренувального навантаження. Вплив умов навколишнього середовища на працездатність собак.

Тема 8. Основні помилки під час дресирування собак. Основні помилки, причини їх виникнення. Небажані реакції у собак під час дресирування, їх виявлення та усунення.

Змістовий модуль 4. Методика та техніка дресирування собак.

Тема 9. Методика та техніка дресирування собак. Етапи підготовки дресирувальників та собак. Основні методичні та технічні правила дресирування собак. Підготовчі прийоми дресирування. Організація занять з дресирування собак. Складання методичного плану з дресирування собак за певним видом курсу. Організація дресирувального майданчика для собак.

Тема 10. Виховне дресирування цуценят. Цілі і завдання виховного дресирування. Правила роботи з цуценям. Роль гри у виховній дресировці. Розвиток базових інстинктів: здобичі, спрямованості до апортування, пошуку, захисту та ін. Розвиток фізіологічної витривалості.

Змістовий модуль 5. Основні прийоми загального курсу дресирування.

Тема 11. Основні прийоми загального курсу дресирування. Цілі і завдання курсу слухняності. Навички і прийоми підготовки собак за курсом слухняності: методологія дресирування, впливові фактори, критерії підготовки та оцінки собак. Додаткові прийоми дресирування службових собак. Оволодіння навичками

дресування собак за курсом слухняності, використовуючи поголів'я собак розплідника навчально-наукової лабораторії університету та кінологічних центрів Національної поліції України.

Змістовий модуль 6. Спеціальне дресування службових собак.

Тема 12. Спеціальне дресування службових собак. Використання собак у народному господарстві. Методологія вироблення навичок захисту у собак. Відмінності спортивної та прикладної підготовки захисних собак. Методологія дресування собак за навичками пошуку. Складання методики з дресування собак за службовими курсами. Техніка і правила виконання прийомів міжнародної системи випробування службових собак IGP за розділами «Пошукова робота», «Слухняність», «Захист».

Змістовий модуль 7. Вимоги до рівня дресування собак.

Тема 13. Вимоги до рівня дресування собак за видами дресування. Оцінка працездатності собак. Види випробувань службових та мисливських собак. Техніка роботи експертів з оцінки дресировки собак та етика експертизи. Тренування собак. Техніка роботи і порядок нарахування балів при експертизі змагань та складанні іспитів з різних видів дресування.

Тема 14. Спортивні та прикладні змагання з собаками. Класифікація змагань собак. Спортивне дресування собак. Службово-прикладні змагання. Кінологічний спорт.

Змістовий модуль 8. Кінологічна термінологія (англійською мовою).

Тема 15. Кінологічна термінологія англійською мовою. Англійська термінологія, яка застосовується для опису загальної тіло будови та окремих статей тіла собаки. Англійська термінологія, яка застосовується для характеристики робочих якостей собак. Застосування англійської термінології для оцінки собаки за екстер'єром, показниками вищої нервової діяльності та робочими якостями на виставках, іспитах та змаганнях.

Змістовий модуль 9. Службове собаківництво.

Тема 16. Службове собаківництво (вступ). Задачі та значення службового собаківництва у народному господарстві, приватних та аматорських організаціях України. Класифікація та призначення користувальних порід собак. Основні критерії відбору собак при вирішенні їх службового призначення. Організація кінологічної служби за певним напрямком діяльності

Змістовий модуль 10. Тактика використання собак у пошукових службах.

Тема 17. Напрямки використання пошукових собак та методологія відпрацювання навичок пошуку. Напрямки використання та класифікація пошукових собак. Запах та його властивості. Методологія відпрацювання навичок пошуку. Підготовка собак-детекторів запаху. Одорологія. Вивчення правил і методики роботи при взятті, оцінці, консервації запахів, при роботі в одорологічних лабораторіях та запахотеках. Трасологія й слідопитство. Вивчення техніки ідентифікації і оцінки слідів, їх формування та консервації.

Тема 18. Тактика використання собак у розшуковій службі. Основні навички й уміння собак пошукової служби. Комплектування поголів'я. Методика підготовки. Основи трекінгу та трейлінгу (trailing). Тактика використання та техніка управління пошуковим собакою. Порядок роботи з собакою при проробці слідів, пошуку злочинців та крадіжках. Вимоги до інструктора собаки пошукової служби. Основні помилки собаки та інструктора при використанні собак у розшуковій службі.

Тема 19. Тактика використання собак у піротехнічній службі. Напрями використання собак у піротехнічній службі. Комплектування поголів'я. Основні навички та уміння собак при пошуку вибухівки та легко запальних речовин, зброї та вибухівки у людей, обшуку транспорту, квартир й будівель, на відкритій місцевості. Порядок роботи з собакою при пошуку зброї та набоїв. Порядок привчання собаки до видів вибухівки, пороху та зброї.

Тема 20. Тактика використання собак у митній та прикордонних службі. Напрями використання собак у митній та прикордонній службі. Критерії відбору. Техніка застосування собаки на пунктах митного пропуску людей, пасажирського автотранспорту, вантажного транспорту, при режимах нормальної роботи та у різних оперативних ситуаціях. Порядок роботи з собакою при пошуку наркотичних засобів. Порядок роботи з собакою при пошуку тютюну.

Змістовий модуль 11. Тактика використання захисних та охоронних собак.

Тема 21. Основні навички захисних та охоронних собак. Напрями використання захисних та охоронних собак. Критерії відбору. Техніка безпеки при дресуванні захисних, охоронних та караульних собак. Основні навички. Використання собак для охорони приватних осіб у системі сек'юрети.

Тема 22. Тактика використання собак у конвойній та караульній службах. Напрями використання собак при конвої людей та вантажів, при охороні об'єктів народного господарства та приватної власності. Методика роботи із собакою під час караульної служби. Техніка управління собакою при конвої вантажів, людей, мітингів, при охороні будівель і суб'єктів у самостійному режимі та разом із охоронцями.

Змістовий модуль 12. Тактика використання собак у рятувальній службі.

Тема 23. Організація рятувальної служби. Міжнародна організація рятувальних собак (IRO). Пошуково-рятувальна служба в Україні. Направлення використання рятувальних собак. Відбір собак для рятувальної служби.

Тема 24. Тактика та техніка використання собак рятувальної служби. Основні навички собак рятувальної служби. Методики навчання пошуково-рятувальних собак за напрямками: пошук в техногенному середовищі, пошук в природному середовищі, пошук по сліду, порятунок на воді і лавинні собаки. Техніка управління собакою на звалищах після землетрусів, терористичних актів, у пошукових експедиціях, гірських курортах та на пляжах.

Змістовий модуль 13. Тактика використання собак у пастушачій службі.

Тема 25. Тактика та техніка використання собак у пастушачій службі. Напрями використання собак у аграрному секторі народного господарства.

Критерії відбору. Тестування собак на наявність природного пастушого інстинкту (NHAT). Основні навички собак при випасанні і охороні с.-г. тварин та методики їх відпрацювання. Особливості традиційного та збираючого стиля. Методики застосування пастушких собак для пастьби різних видів с.-г. тварин. Випробування собак у пастушачій службі.

Змістовий модуль 14. Тактики використання собак-помічників інвалідів та терапевтів.

Тема 26. Тактики використання собак-помічників інвалідів. Напрями використання собак для допомоги інвалідам. Критеріальні вимоги до тварин. Методологія підготовки собак. Порядок підготовки і використання собак-поводирів сліпих. Техніка підготовки собак для хворих на епілепсію. Техніка підготовки собак для інвалідів з обмеженою рухливою здатністю та з обмеженим слухом.

Тема 27. Використання собак у терапії. Міжнародні стандарти застосування собак у терапії. Заходи із залученням собак (ЗЗС). Критерії відбору собак. Основні навички. Методологія підготовки собак. Взаємодія терапевта, кінолога, собаки та пацієнта/клієнта. Благополуччя тварин у контексті ЗСС. Можливі ризики.

Змістовий модуль 15. Тактики використання собак мисливських порід.

Тема 28. Тактика та техніка використання собак мисливських порід. Мисливські організації та законодавство України. Напрями використання мисливських собак. Вимоги до робочих здібностей. Основні навички хортих, гончаків, лягавих, норних собак, лайок та спанієлів. Техніка управління мисливською собакою за її призначенням. Випробування та змагання собак мисливських порід.

Змістовий модуль 16. Спортивне собаківництво.

Тема 29. Спортивне собаківництво. Види змагань із собаками. Основні навички й уміння спортивних собак. Методи дресирування спортивних собак. Техніка підготовки спортивних собак. Організація змагань. Підготовка та участь у спортивних змаганнях собак.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин										
	денна форма					Заочна форма					
	усього	у тому числі				усього	у тому числі				
л		п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
Модуль 1. Теоретичні основи дресирування собак.											
Змістовий модуль 1. Вступ. Основи теорії дресирування.											
Тема 1. Вступ.	4	1	-	1	-	2	4	-	-	-	4
Тема 2. Подразники, їх застосування щодо дресирування	4	1	-	1	-	2	4	1	-	-	3

Тема 3. Теоретичні основи дресирування собак.	6	2	-	-	-	4	6	-	-	-	6
Разом за змістовим модулем 1	14	4	-	2	-	8	14	1	-	-	13

Змістовий модуль 2. Методи, способи та прийоми дресирування собак.

Тема 4. Методи та прийоми дресирування.	10	2	-	2	-	6	10	1	1	-	8
Тема 5. Методика створення навичок у собак.	10	2	-	2	-	6	10	1	-	-	9
Разом за змістовим модулем 2	20	4	-	4	-	12	20	2	1	-	17

Змістовий модуль 3. Умови, що впливають на роботу собак.

Тема 6. Дресирування собак з урахуванням їх індивідуальних особливостей.	3	1	-	-	-	2	3	-	-	-	3
Тема 7. Умови, що впливають на роботу собак.	6	1	-	1	-	4	6	-	-	-	6
Тема 8. Основні помилки під час дресирування собак.	5	2	-	1	-	2	5	-	-	-	5
Разом за змістовим модулем 3	14	4	-	2	-	8	14	-	-	-	14

Модуль 2. Загальне та спеціальне дресирування собак.

Змістовий модуль 4. Методика та техніка дресирування собак.

Тема 9. Методика та техніка дресирування собак.	10	2	-	2	-	6	10	-	-	-	10
Тема 10. Виховне дресирування цуценят	14	2	-	2	-	10	14	1	1	-	12
Разом за змістовим модулем 4	24	4	-	4	-	16	24	1	1	-	22

Змістовий модуль 5. Основні прийоми загального курсу дресирування.

Тема 11. Основні прийоми	16	2	-	8	-	6	16	-	2	-	14
--------------------------	----	---	---	---	---	---	----	---	---	---	----

загального курсу дресирування.														
Разом за змістовим модулем 5	16	2	-	8	-	6	16	-	2	-	-	-	-	14
Змістовий модуль 6. Спеціальне дресирування службових собак.														
Тема 12. Спеціальне дресирування службових собак.	16	4	-	4	-	8	16	-	1	-	-	-	-	15
Разом за змістовим модулем 6	16	4	-	4	-	8	16	-	1	-	-	-	-	15
Змістовий модуль 7. Вимоги до рівня дресирування собак.														
Тема 13. Вимоги до рівня дресирування собак за видами дресирування..	6	2	-	1	-	3	6	1	-	-	-	-	-	16
Тема 14. Спортивні та прикладні змагання з собаками.	10	2	-	1	-	7	10	-	1	-	-	-	-	9
Разом за змістовим модулем 7	16	4	-	2	-	10	16	1	1	-	-	-	-	14
Модуль 3. Кінологічна термінологія														
Змістовий модуль 8. Кінологічна термінологія (англійською мовою).														
Тема 15. Кінологічна термінологія англійською мовою	30	4	-	4	-	22	30	-	2	-	-	-	-	28
Разом за змістовим модулем 8	30	4	-	4	-	22	30	-	2	-	-	-	-	28
Модуль 4. Службове собаківництво. Тактика використання собак у пошукових та охоронних службах.														
Змістовий модуль 9. Службове собаківництво.														
Тема 16. Службове собаківництво (вступ).	6	2	-	-	-	4	6	1	-	-	-	-	-	5
Разом за змістовим модулем 9	6	2	-	-	-	4	6	1	-	-	-	-	-	5
Змістовий модуль 10. Тактика використання собак у пошукових службах.														
Тема 17. Напрямки	12	2	-	-	-	10	12	1	-	-	-	-	-	11

використання пошукових собак та методологія відпрацювання навичок пошуку.														
Тема 18. Тактика використання собак у розшуковій службі.	10	2	-	2	-	6	10	-	1	-	-	-	-	9
Тема 19. Тактика використання собак у піротехнічній службі.	10	2	-	2	-	6	10	-	-	-	-	-	-	10
Тема 20. Тактика використання собак у митній та прикордонних службі.	10	2	-	2	-	6	10	1	-	-	-	-	-	9
Разом за змістовим модулем 10	42	8	-	6	-	28	42	2	1	-	-	-	-	39
Змістовий модуль 11. Тактика використання захисних та охоронних собак.														
Тема 21. Основні навички захисних та охоронних собак.	10	2	-	2	-	6	10	1	-	-	-	-	-	9
Тема 22. Тактика використання собак у конвойній та караульній службах.	10	2	-	2	-	6	10	-	1	-	-	-	-	9
Разом за змістовим модулем 11	20	4	-	4	-	12	20	1	1	-	-	-	-	18
Модуль 5. Службове, мисливське та спортивне собаківництво.														
Змістовий модуль 12. Тактика використання собак у рятувальній службі.														
Тема 23. Організація рятувальної служби.	6	2	-	2	-	2	6	1	-	-	-	-	-	5
Тема 24. Тактика та техніка використання собак рятувальної служби.	12	2	-	2	-	8	12	-	1	-	-	-	-	11
Разом за змістовим модулем 12	18	4	-	4	-	10	18	1	1	-	-	-	-	16
Змістовий модуль 13. Тактика використання собак у пастушачій службі.														

Тема 25. Тема 24. Тактика та техніка використання собак у пастушачій службі.	10	2	-	2	-	6	10	-	1	-	-	9
Разом за змістовим модулем 13	10	2	-	2	-	6	10	-	1	-	-	9
Змістовий модуль 14. Тактики використання собак-помічників інвалідів та терапевтів.												
Тема 26. Тактики використання собак-помічників інвалідів.	14	2	-	2	-	10	14	-	-	-	-	14
Тема 27. Використання собак у терапії.	10	2	-	2	-	6	10	-	-	-	-	10
Разом за змістовим модулем 14	24	4	-	4	-	16	24	-	-	-	-	24
Змістовий модуль 15. Тактики використання собак мисливських порід.												
Тема 28. Тактика та техніка використання собак мисливських порід.	16	4	-	4	-	8	16	1	-	-	-	15
Разом за змістовим модулем 15	16	4	-	4	-	8	16	1	-	-	-	15
Змістовий модуль 16. Спортивне собаківництво.												
Тема 29. Спортивне собаківництво.	14	2	-	6	-	6	14	1	-	-	-	13
Разом за змістовим модулем 16	14	2	-	6	-	6	14	1	-	-	-	13
Всього годин	300	60	-	60	-	180	300	12	12	-	-	276

**5. Теми та план лекційних занять
(денна форма навчання)**

№ з/п	Назва теми та план	Кількість годин
<i>Весняний семестр</i>		

1	Тема 1,2. Вступ. Основи теорії дресирування. 1. Зміст та значення дисципліни 2. Основні етапи розвитку мистецтва дресирування собак. 3. Значення собак у народному господарстві. 4. Аналізатори собак та процес дресирування. 5. Подразники, їх застосування щодо дресирування.	2
2	Тема 3. Теоретичні основи дресирування собак. 1. Умовні рефлекси та дресирування собак. 2. Фізіологічні передумови пам'яті собак. Роль емоційної пам'яті в навчанні тварин. 3. Аналітична і синтетична діяльність нервової системи собаки. 4. Типи вищої нервової діяльності у собак. 5. Методи проведення тестування з визначення типів ВНД. 6. Основні та переважаючі реакції поведінки у собак.	2
3	Тема 4. Методи та прийоми дресирування. 1. Методи дресирування собак, їх теоретичне обґрунтування та практичне застосування. 2. Способи дресирування. 3. Прийоми дресирування собак (підготовчі, основні, додаткові).	2
4	Тема 5. Методика створення навичок у собак. 1. Навички та послідовність їх формування. 2. Стадії та правила утворення навички. 3. Режим роботи с собакою.	2
5	Тема 6,7. Умови, що впливають на роботу собак. 1. Дресирування собак з урахуванням їх індивідуальних особливостей. 2. Фізіологічний контроль тренувального навантаження. 3. Вплив умов навколишнього середовища на працездатність собак.	2
6	Тема 8. Основні помилки під час дресирування собак. 1. Основні помилки, причини їх виникнення. 2. Небажані реакції у собак під час дресирування, їх виявлення та усунення.	2
7	Тема 9. Методика та техніка дресирування собак. 1. Етапи підготовки дресувальників та собак. 2. Основні методичні та технічні правила дресирування собак. 3. Підготовчі прийоми дресирування. 4. Організація занять з дресирування собак.	2
8	Тема 10. Виховне дресирування цуценят. 1. Цілі і завдання виховного дресирування. 2. Правила роботи з цуценям. 3. Роль гри у виховній дресировці. 4. Розвиток базових інстинктів: здобичі, спрямованості до	2

	апортування, пошуку, захисту та ін. 5. Розвиток фізіологічної витривалості.	
9	Тема 11. Основні прийоми загального курсу дресирування. 1. Цілі і завдання курсу слухняності. 2. Навички і прийоми підготовки собак за загальним курсом слухняності: методологія дресирування, впливові фактори, критерії підготовки та оцінки собак. 3. Додаткові прийоми дресирування службових собак.	2
10	Тема 12. Спеціальне дресирування службових собак. 1. Використання собак у народному господарстві. 2. Методологія дресирування захисних та охоронних собак. 3. Методологія дресирування собак за навичками пошуку. 4. Відмінності спортивної та прикладної підготовки службових собак.	4
11	Тема 13. Вимоги до рівня дресирування собак за видами дресирування. 1. Оцінка працездатності собак. 2. Види випробувань службових та мисливських собак. 3. Техніка роботи експертів з оцінки дресировки собак та етика експертизи. 4. Тренування собак.	2
12	Тема 14. Спортивні та прикладні змагання з собаками. 1. Класифікація змагань собак. 2. Спортивне дресирування собак. 3. Службово-прикладні змагання. 4. Кінологічний спорт.	2
13	Тема 15. Кінологічна термінологія англійською мовою. 1. Англійська термінологія, яка застосовується для опису загальної тіло будови та окремих статей тіла собаки. 2. Англійська термінологія, яка застосовується для характеристики робочих якостей собак.	4
<i>Осітній семестр</i>		
14	Тема 16. Службове собаківництво (вступ). 1. Задачі та значення службового собаківництва у народному господарстві, приватних та аматорських організаціях України. 2. Класифікація та призначення користувальних порід собак. 3. Основні критерії відбору собак при вирішенні їх службового призначення. 4. Організація кінологічної служби за певним напрямком діяльності	2
15	Тема 17. Напрямки використання пошукових собак та методологія відпрацювання навичок пошуку 1. Напрямки використання та класифікація пошукових собак. 2. Запах та його властивості. 3. Методологія відпрацювання навичок пошуку. Підготовка	2

	собак-детекторів запаху. 4. Одорологія. Вивчення правил і методики роботи при взятті, оцінці, консервації запахів, при роботі в одорологічних лабораторіях та запахотеках. 5. Трасологія й слідопитство. Вивчення техніки ідентифікації і оцінки слідів, їх формування та консервації.	
16	Тема 18. Тактика використання собак у розшуковій службі. 1. Основні навички й уміння собак пошукової служби. 2. Комплектування поголов'я. 3. Методика підготовки. Основи трекінгу та трейлінгу (trailing). 4. Тактика використання та техніка управління пошуковим собакою. 5. Вимоги до інструктора собаки пошукової служби. 6. Основні помилки собаки та інструктора при використанні собак у розшуковій службі.	2
17	Тема 19. Тактика використання собак у піротехнічній службі. 1. Напрями використання собак у піротехнічній службі. 2. Комплектування поголов'я. 3. Основні навички та уміння собак піротехнічної служби. 4. Порядок роботи з собакою при пошуку зброї та набоїв. 5. Порядок привчання собаки до видів вибухівки, пороху та зброї.	2
18	Тема 20. Тактика використання собак у митній та прикордонній службі. 1. Напрями використання собак у митній та прикордонній службі. 2. Критерії відбору. 3. Основні навички спеціальних собак. 4. Техніка застосування собаки на пунктах митного пропуску. 5. Порядок роботи з собакою при пошуку наркотичних засобів. 6. Порядок роботи з собакою при пошуку тютюну.	2
19	Тема 21. Основні навички захисних та охоронних собак. 1. Напрями використання захисних та охоронних собак. 2. Критерії відбору. 3. Техніка безпеки при дресируванні захисних, охоронних та караульних собак. 4. Основні навички. 5. Використання собак для охорони приватних осіб у системі сек'юреті.	2
20	Тема 22. Тактика використання собак у конвойній та караульній службах. 1. Напрями використання собак при конвої людей та вантажів, при охороні об'єктів народного господарства та	2

	приватної власності. 2. Методика роботи із собакою під час караульної служби. 3. Техніка управління собакою при конвої вантажів, людей, мітингів, при охороні будівель і суб'єктів у самостійному режимі та разом із охоронцями.	
21	Тема 23. Організація рятувальної служби 1. Міжнародна організація рятувальних собак (IRO). 2. Пошуково-рятувальна служба в Україні. 3. Направлення використання рятувальних собак. 4. Відбір собак для рятувальної служби.	2
22	Тема 24. Тактика та техніка використання собак рятувальної служби. 1. Основні навички собак рятувальної служби. 2. Методики навчання пошуково-рятувальних собак за напрямками: пошук в техногенному середовищі, пошук в природному середовищі, пошук по сліду, порятунок на воді і лавинні собаки. 3. Техніка управління собакою на звалищах після землетрусів, терористичних актів, у пошукових експедиціях, гірських курортах та на пляжах.	2
23	Тема 25. Тактика та техніка використання собак у пастушачій службі. 1. Напрями використання собак у аграрному секторі народного господарства. 2. Критерії відбору. 3. Тестування собак на наявність природного пастушого інстинкту (ННАТ). 4. Основні навички собак при випасанні і охороні с.-г. тварин та методики їх відпрацювання. 5. Особливості традиційного та збираючого стиля. 6. Методики застосування пастуших собак для пастьби різних видів с.-г. тварин. 7. Випробування собак у пастушачій службі.	2
24	Тема 26. Тактики використання собак-помічників інвалідів. 1. Напрями використання собак для допомоги інвалідам. 2. Критеріальні вимоги до тварин. 3. Методологія підготовки собак. 4. Порядок підготовки і використання собак-поводирів сліпих.	2
25	Тема 27. Використання собак у терапії. 1. Міжнародні стандарти застосування собак у терапії. 2. Заходи із залученням собак (ЗЗС). 3. Критерії відбору собак. Основні навички. 4. Методологія підготовки собак. 5. Взаємодія терапевта, кінолога, собаки та пацієнта/клієнта. 6. Благополуччя тварин у контексті ЗСС. Можливі ризики.	2
26	Тема 28. Тактика та техніка використання собак	4

	мисливських порід. 1. Мисливські організації та законодавство України. 2. Напрями використання мисливських собак. 3. Вимоги до робочих здібностей. 4. Основні навички хортих, гончаків, лягавих, норних собак, лайок та спанієлів. 5. Техніка управління мисливською собакою за її призначенням. 6. Випробування та змагання собак мисливських порід.	
27	Тема 29. Спортивне собаківництво. 1. Види змагань із собаками. 2. Основні навички й уміння спортивних собак. 3. Методи дресирування спортивних собак. Техніка підготовки спортивних собак. 4. Організація змагань. 5. Підготовка та участь у спортивних змаганнях собак.	2
	Разом	60

**6. Теми та план лекційних занять
(заочна форма навчання)**

№ з/п	Назва теми та план	Кількість годин
1	Тема 1. Теоретичні основи дресирування собак. 1. Аналізатори собак та процес дресирування. 2. Подразники, їх застосування щодо дресирування. 3. Умовні рефлекси та дресирування собак. 4. Фізіологічні передумови пам'яті собак. Роль емоційної пам'яті в навчанні тварин. 5. Методи дресирування собак, їх теоретичне обґрунтування та практичне застосування. 6. Способи дресирування. 7. Прийоми дресирування собак (підготовчі, основні, додаткові).	2
2	Тема 2. Методика створення навичок у собак. Виховне дресирування цуценят. 1. Навички та послідовність їх формування. 2. Стадії та правила утворення навички. 3. Режим роботи з собакою. 4. Цілі і завдання виховного дресирування. 5. Правила роботи з цуценям. 6. Роль гри у виховній дресировці. 7. Розвиток фізіологічної витривалості.	2
3	Тема 3. Вимоги до рівня дресирування собак за видами дресирування. Службове собаківництво (вступ). 1. Оцінка працездатності собак. 2. Види випробувань службових та мисливських собак. 3. Техніка роботи експертів з оцінки дресировки собак та	2

	<p>етика експертизи.</p> <p>4. Тренування собак.</p> <p>5. Задачі та значення службового собаківництва у народному господарстві, приватних та аматорських організаціях України.</p> <p>6. Класифікація та призначення користувальних порід собак.</p> <p>7. Основні критерії відбору собак при вирішенні їх службового призначення.</p> <p>8. Організація кінологічної служби за певним напрямком діяльності</p>	
4	<p>Тема 4. Тактика використання пошукових собак та методологія відпрацювання навичок пошуку</p> <p>1. Напрямки використання та класифікація пошукових собак.</p> <p>2. Запах та його властивості.</p> <p>3. Методологія відпрацювання навичок пошуку. Підготовка собак-детекторів запаху.</p> <p>4. Одорологія. Вивчення правил і методики роботи при взятті, оцінці, консервації запахів, при роботі в одорологічних лабораторіях та запахотеках.</p> <p>5. Напрями використання собак у піротехнічній службі.</p> <p>6. Комплектування поголів'я.</p> <p>7. Основні навички та уміння собак піротехнічної служби.</p> <p>8. Порядок роботи з собакою при пошуку зброї та набоїв.</p>	2
5	<p>Тема 5. Тактика використання собак у захисній та охоронній службі. Організація рятувальної служби.</p> <p>1. Напрями використання захисних та охоронних собак.</p> <p>2. Критерії відбору.</p> <p>3. Техніка безпеки при дресируванні захисних, охоронних та караульних собак.</p> <p>4. Основні навички.</p> <p>5. Використання собак для охорони приватних осіб у системі сек'юреті.</p> <p>6. Міжнародна організація рятувальних собак (IRO).</p> <p>7. Пошуково-рятувальна служба в Україні.</p> <p>8. Направлення використання рятувальних собак.</p> <p>9. Відбір собак для рятувальної служби.</p> <p>10. Основні навички собак рятувальної служби.</p>	2
6	<p>Тема 6. Мисливське та спортивне собаківництво.</p> <p>1. Мисливські організації та законодавство України.</p> <p>2. Напрями використання мисливських собак.</p> <p>3. Вимоги до робочих здібностей.</p> <p>4. Основні навички хортих, гончаків, лягавих, норних собак, лайок та спанієлів.</p> <p>5. Техніка управління мисливською собакою за її призначенням.</p> <p>6. Випробування та змагання собак мисливських порід.</p> <p>7. Види змагань із собаками.</p>	2

8. Основні навички й уміння спортивних собак.	
9. Методи дресирування спортивних собак. Техніка підготовки спортивних собак.	
10. Організація змагань.	
Разом	12

**7. Теми лабораторних занять
(денна форма навчання)**

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
<i>Весняний семестр</i>		
1	Техніка безпеки при дресируванні собак. Інвентар для дресирування собак. Методика використання подразників під час дресирування.	2
2	Оволодіння методикою вироблення поведінки у тварини методом оперантного навчання за допомогою ситуаційної гри	2
3	Оволодіння способами дресирування для застосування на першій стадії вироблення навички.	2
4	Складання методичного плану з дресирування собак за певним видом курсу. Організація дресирувального майданчика для собак.	2
5	Ознайомлення з методиками виховного дресирування цуценят. Розвиток базових інстинктів: здобичі, спрямованості до апортування, пошуку, захисту та ін	2
6	Оволодіння навичками дресирування собак за курсом слухняності, використовуючи поголів'я собак розплідника навчально-наукової лабораторії університету та кінологічних центрів Національної поліції України. Методика та техніка відпрацювання команд «Поруч» та «До мене».	2
7	Методика та техніка відпрацювання статичних команд та витримки.	2
8	Методика та техніка привчання собаки до апортування предметів.	2
9	Методика та техніка відпрацювання команди «Вперед», «Місце» та припинення небажаних дій.	2
10	Методика та техніка привчання собаки до подолання перешкод, спокійного сприймання пострілів та інших сильних звукових і світлових подразників	2
11	Ознайомлення з методологією вироблення навичок захисту та пошуку у собак. Складання методики з дресирування собак за службовими курсами.	2
12	Техніка і правила виконання прийомів міжнародної системи випробування службових собак IGP за розділами «Пошукова робота», «Слухняність», «Захист».	2
13	Ознайомлення з технікою роботи і порядком нарахування балів при експертизі змагань та складанні іспитів з різних	2

	видів дресування. Ознайомлення з навичками циклу спортивного дресування.	
14	Застосування англійської термінології для оцінки собаки за показниками екстер'єру.	2
15	Застосування англійської термінології для оцінки собаки за показниками вищої нервової діяльності та робочими якостями на іспитах та змаганнях.	2
Осінній семестр		
16	Вивчення правил і методики роботи при взятті, оцінці, консервації запахів; техніки ідентифікації і оцінки слідів, їх прокладання. Порядок роботи з собакою при проробці слідів, пошуку злочинців та крадіжках.	2
17	Порядок роботи з собакою при пошуку зброї та набоїв, вибухівки та легко запальних речовин.	2
18	Методологія підготовки та порядок роботи з собакою при пошуку наркотичних речовин та тютюну.	2
19	Ознайомлення з методикою підготовки захисних та охоронних собак.	2
20	Вивчення методики роботи із собакою під час караульної служби та конвої людей і вантажу.	2
21	Методологія підготовки та техніка управління собакою рятувальної служби припошуку в техногенному середовищі, пошуку в природному середовищі та пошуку по сліду.	2
22	Методологія підготовки та техніка управління собакою рятувальної служби припошуку на гірських курортах та порятунку на воді.	2
23	Методики підготовки та застосування пастуших собак для пастьби різних видів с.-г. тварин.	2
24	Ознайомлення з методологією підготовки та порядком використання собак-поводирів сліпих	2
25	Правила тестування, методологія навчання та організація заходів із залученням собак для терапевтичної дії.	2
26	Техніка управління мисливською собакою за її призначенням (хорти, гончаки, лайки та норні собаки)	2
27	Техніка управління мисливською собакою за її призначенням (лягаві, спаніелі та ретривери).	2
28	Підготовка та участь собак у спортивних змаганнях з міжнародних видів випробувань: IGP, Mondioring, Obedience.	2
29	Підготовка та участь собак у спортивних змаганнях з міжнародних програм: Аджиліті, кінологічний фрістайл, їздовий спорт.	2
30	Підготовка та участь собак у спортивних змаганнях з національних програм дресування.	2
	Разом	60

8. Теми практичних занять (заочна форма навчання)

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Техніка безпеки при дресуванні собак. Оволодіння способами дресування для застосування на першій стадії вироблення навички. Ознайомлення з методиками виховного дресування цуценят. Розвиток базових інстинктів: здобичі, спрямованості до апортування, пошуку, захисту та ін	2
2	Оволодіння навичками дресування собак за курсом слухняності, використовуючи поголів'я собак розплідника навчально-наукової лабораторії університету та кінологічних центрів Національної поліції України.	2
3	Ознайомлення з методологією вироблення навичок захисту та пошуку у собак. Складання методики з дресування собак за службовими курсами. Ознайомлення з навичками циклу спортивного дресування.	2
4	Застосування англійської термінології для оцінки собаки за показниками екстер'єру та вищої нервової діяльності та робочими якостями на виставках, іспитах та змаганнях.	2
5	Ознайомлення з методикою підготовки пошукових, спеціальних, захисних та охоронних собак. Порядок роботи з собакою при проробці слідів, пошуку наркотичних речовин, зброї та набоїв.	2
6	Методологія підготовки та техніка управління собакою рятувальної служби припошуку в техногенному середовищі, пошуку в природному середовищі та пошуку по сліду. Методики підготовки та застосування пастуших собак для пастьби різних видів с.-г. тварин.	2
	Разом	12

9. Самостійна робота (денна форма навчання)

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Основні етапи розвитку мистецтва дресування собак.	2
2	Подразники, їх застосування щодо дресування	2
3	Теоретичні основи дресування собак. Методи індивідуальної оцінки типу ВНД тварин та типів поведінкових.	4
4	Способи дресування собак.	6
5	Методика створення навичок у собак.	6
6	Дресування собак з урахуванням їх індивідуальних особливостей.	2
7	Умови, що впливають на роботу собак.	4
8	Основні помилки під час дресування собак.	2

	Організація занять з дресирування собак. Складання методичного плану з дресирування собак	6
10	Виховне дресирування цуценят. Розвиток фізіологічної витривалості.	10
11	Додаткові прийоми дресирування службових собак.	6
12	Базові методи підготовки виконання прийомів міжнародної системи випробування службових собак IGP	8
13	Оцінка працездатності собак.	3
14	Кінологічний спорт.	7
15	Кінологічна термінологія англійською мовою.	22
16	Організація кінологічної служби за певним напрямком діяльності.	4
17	Одорологія.Трасологія й слідопитство.	10
18	Основи трекінгу та трейлінгу (trailing).	6
19	Тактика використання собак у піротехнічній службі.	6
20	Тактика використання собак у митній та прикордонних службі.	6
21	Використання собак для охорони приватних осіб у системі сек'юреті.	6
22	Тактика використання собак у конвойній та караульній службах.	6
23	Організація рятувальної служби.	2
24	Тактика та техніка використання собак рятувальної служби.	8
25	Методологія підготовки та випробування пастуших собак за традиційним та збираючим стилем.	6
26	Техніка підготовки собак для хворих на епілепсію. Техніка підготовки собак для інвалідів з обмеженою рухливою здатністю та з обмеженим слухом.	10
27	Особливості використання собак у терапії.	6
28	Тактика та техніка використання собак мисливських порід. Випробування собак мисливських порід.	8
29	Методи дресирування спортивних собак. Особливості організації спортивних кінологічних змагань.	6
	Разом	180

**10. Самостійна робота
(заочна форма навчання)**

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Основні етапи розвитку мистецтва дресирування собак.	4
2	Подразники, їх застосування щодо дресирування	3
3	Теоретичні основи дресирування собак. Методи індивідуальної оцінки типу ВНД тварин та типів поведінкових.	6
4	Методи, способи та прийоми дресирування собак.	8

5	Методика створення навичок у собак.	9
6	Дресирування собак з урахуванням їх індивідуальних особливостей.	3
7	Умови, що впливають на роботу собак.	6
8	Основні помилки під час дресирування собак.	5
9	Методика та техніка дресирування собак.Організація занять з дресирування собак. Складання методичного плану з дресирування собак	10
10	Виховне дресирування цуценят. Розвиток фізіологічної витривалості.	12
11	Основні та додаткові прийоми загального курсу дресирування собак.	14
12	Спеціальне дресирування службових собак. Базові методи підготовки виконання прийомів міжнародної системи випробування службових собак IGP	15
13	Вимоги до рівня дресирування собак за видами дресирування.	5
14	Спортивні та прикладні змагання з собаками.Кінологічний спорт.	9
15	Кінологічна термінологія англійською мовою.	28
16	Організація кінологічної служби за певним напрямком діяльності.	5
17	Методологія відпрацювання навичок пошуку.Одорологія.Трасологія й слідопитство.	11
18	Основи трекінгу та трейлінгу (trailing).	9
19	Тактика використання собак у піротехнічній службі.	10
20	Тактика використання собак у митній та прикордонних службі.	9
21	Використання собак для охорони приватних осіб у системі сек'юреті.	9
22	Тактика використання собак у конвойній та караульній службах.	9
23	Організація рятувальної служби.	5
24	Тактика та техніка використання собак рятувальної служби.	11
25	Методологія підготовки та випробування пастуших собак за традиційним та збираючим стилем.	9
26	Методологія підготовки та тактики використання собак-помічників інвалідів.	14
27	Особливості використання собак у терапії.	10
28	Тактика та техніка використання собак мисливських порід. Випробування собак мисливських порід.	15
29	Методи дресирування спортивних собак. Особливості організації спортивних кінологічних змагань.	13
	Разом	276

12. Методи навчання

1. Методи навчання за джерелом знань:

- 1.1. *Словесні*: розповідь, пояснення, лекція, інструктаж.
- 1.2. *Наочні*: демонстрація, ілюстрація.
- 1.3. *Практичні*: лабораторний метод, практична робота.

2. Методи навчання за характером логіки пізнання.

2.1. Аналітичний.

3. Методи навчання за характером та рівнем самостійної розумової діяльності студентів.

3.1. Проблемний (проблемно-інформаційний)

3.3. Дослідницький

3.4. Пояснювально-демонстративний

3. Методи навчання за характером та рівнем самостійної розумової діяльності студентів.

3.1. Проблемний (проблемно-інформаційний)

3.2. Частково-пошуковий (евристичний)

3.3. Дослідницький

3.4. Репродуктивний (суть: можливість застосування вивченого на практиці).

3.5. Пояснювально-демонстративний

4. Активні методи навчання - використання технічних засобів навчання та, тренінги, екскурсії, заняття на виробництві, самооцінка знань, імітаційні методи навчання, використання навчальних та контролюючих тестів, використання опорних конспектів лекцій.

5. Інтерактивні технології навчання - використання мультимедійних технологій.

13. Методи контролю

1. Рейтинговий контроль за 100-бальною шкалою оцінювання ЄКТС.

2. Проведення проміжного контролю протягом семестру (проміжна атестація)

3. Полікритеріальна оцінка поточної роботи студентів:

- рівень знань, продемонстрований на практичних та лабораторних заняттях;

- активність під час обговорення питань, що винесені на заняття;

- результати виконання та захисту лабораторних робіт;

- експрес-контроль під час аудиторних занять;

- самостійне опрацювання теми в цілому чи окремих питань;

- написання рефератів, есе, звітів;

- результати тестування.

14. Розподіл балів, які отримують студенти (весняний семестр)

Поточне тестування та самостійна робота									С Р С	Разом за модулі та СРС	Атестація	Підсумковий тест	Сума
ЗМ 1	ЗМ 2	ЗМ 3	ЗМ 4	ЗМ 5	ЗМ 6	ЗМ 7	ЗМ 8						
3	8	3	4	6	4	4	8	15	55	15	30	100	

Розподіл балів, які отримують студенти (осінній семестр)

Поточне тестування та самостійна робота									С Р С	Разом за модулі та СРС	Атестація	Підсумковий екзамен	Сума
ЗМ 9	ЗМ 10	ЗМ 11	ЗМ 12	ЗМ 13	ЗМ 14	ЗМ 15	ЗМ 16						
3	9	6	5	4	4	5	4	15	55	15	30	100	

Розподіл балів, які отримують студенти (заочна форма навчання)

Поточне тестування та самостійна робота																С Р С	Разом за модулі та СРС	Підсумковий екзамен	Сума
ЗМ 1	ЗМ 2	ЗМ 3	ЗМ 4	ЗМ 5	ЗМ 6	ЗМ 7	ЗМ 8	ЗМ 9	ЗМ 10	ЗМ 11	ЗМ 12	ЗМ 13	ЗМ 14	ЗМ 15	ЗМ 16				
1	4	1	2	3	2	2	4	1	4	3	3	2	2	3	3	30	70	30	100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90 – 100	A	відмінно
82-89	B	добре
75-81	C	
69-74	D	
60-68	E	задовільно
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

15. Рекомендована література

Базова

1. Виноград О.В. Основи службової кінології: Навчальний посібник. – Вінниця: ТОВ "Меркьюрі-Поділля", 2011. – 192 с.
2. Гайдук С.В. Основи дресирування, гігієни та годівлі службових собак. Навчальний посібник / С.В.Гайдук. – К.: «Інтерсервіс», 2017. – 176 с.
3. Гиль М.І. Дресирування собак: навчальний посібник / М.І.Гиль. О.В.Коновалов О.В., Є.М.Агапова, Р.Л.Сусол – Одесса: ОДАУ, 2011 – 320 с.
4. Марков Н.А. Охотничьи собаки. – Ташкент: Мехнат, 2003.
5. Кинология. Учебное пособие для вузов / [Г.И.Блохин, М.Ю.Гладких, А.А.Иванов и др.] – М.: ООО «Изд-во Скрипторий 2000», 2001. – 432с.
6. Полищук Ф.И. Кинология: Учебник для высших учебных заведений / Ф.И.Полищук, О.Л.Трофименко. – К.: Ирпень: ВТФ «Перун», 2007. – 1000с.
7. Служебноесобаководство: Сб/Сост. Н.В. Зубко. - М.: ДОСААФ, 2007. - 382с.

Додаткова

1. Арасланов Ф.С. и др. Дрессировка служебных собак. – Алма-Ата. Кайнар, 2007.
2. Высоцкий В., Высоцкая В. Дрессировка отечественных волкодавов. - М., "Аквариум", 2005.
3. Дулина Г.И. и др. Правила и нормативы испытаний и соревнований собак служебных пород. – М.: 2006.
4. Мазовер А.П. Собака в сельском хозяйстве. – М.: Госхиздат с.-х. литературы, 2007.
5. Пантюк А.В. и др.. Охотнику об охоте. – К.: Урожай, 2008.
6. Прайор К. Не рычите на собаку. – М.: 2007.- 380 с.
7. Сваровский В.И., Отт М., Вундерлих Г.М. Воспитание собак. – Калининград: Янтарный сказ, 2004.
8. Формазов А.Н. Спутник следопыта. – М.: Изд-во МГУ, 2009.
9. ClubDogs Клубні собаки: ВГО «Кінологічна Спілка України».
10. Международная организация собак спасателей [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <http://www.iro-dogs.org/>
11. Украинская Ассоциация Спасателей [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: sar-dog.io.ua.